

Глава *Ніжинські вакації Германа Архипова*

Неподалік від столярного Києва, за якихось сто п'ятдесят кілометрів, вгніздилося древнє полкове козацьке містечко Ніжин. За свою більш як тисячолітню історію це місто вписало на скрижалі історії нашої держави дуже багато славетних подій. Ніжин стояв на шляху «із варяг у греки», а тому здавна прославився як важливий торгівельний центр. Звідси і «строкатість» його населення. Віддавна це місто заселяли окрім українців ще й греки (у 18 столітті мали чисельну колонію в тисячу чоловік), євреї, поляки, асирійці, вірмени, звичайно ж росіяни та білоруси. Кожна етнічна група мала свої культові споруди, релігійні та національні свята, культурницькі традиції. Усі ці громади збереглися і до нині, щоправда стали дещо менші за чисельністю. Все це створювало своєрідну, неповторну культурно-освітню ауру міста.

У європейському культурницькому просторі Ніжин став відомим завдяки трьом брендовим речам. По-перше, всесвітньо відомим «ніжинським огірочкам» - це огірки особливого сорту, насіння якого було завезено із Греції ще у 17 столітті. Із цих зернят на благодатній ніжинській землі, багатій на срібло, виріс спецефічний за смаковими якостями овоч, довжиною 10-12 сантиметрів, що відзначався «хрумкістю», яка не втрачалася протягом двох-трьох років зберігання. Палким пропагандистом ніжинського огірка став Григорій Потьомкін. Саме він пригостив ним імператрицю Катерину II. З тих часів і стали подавати ніжинські огірки до монаршого столу, доставляючи їх за тисячу кілометрів.

Згодом налагодили і продаж за кордон. За радянських часів огірки склали значну частку місцевого експорту.

Другим брендом міста стали... ніжинські жінки. Вродливі, сміливі, дотепні... Саме їм за їхню сміливість та винахідливість ще у 17 столітті, за височайшим повелінням і спеціальним указом московського царя Олексія Михайловича було дозволено носити шапки та папахи нарівні з чоловіками. Але це вже окрема історія...

Третім же брендом міста став Ніжинський університет. Заклад, заснований як Гімназія вищих наук (ще у 1805 році) на кошти князя Олександра Безбородька, подарував світові Миколу Гоголя, Нестора Кукольника, Євгена Гребінку, Віктора Забілу, Аполлона Мокрицького, Леоніда Глібова, Францішика Богушевича, Федора Стравинського та ще з кілька десятків відомих світові діячів культури. У ХХ столітті зі стін навчального закладу вийшло більше сотні українських письменників та науковців. Отож освіті та культурі у місті над Остром завжди приділяли велику увагу. А звідси і по-особливому вимогливий глядач...

Театральні ж традиції у Ніжині своїм корінням сягають у сиву давнину: ще у часи театралізованих дійств (грецьких, єврейських, вірменських, асирійських) та вертепів (українських, польських, білоруських), які гучно виконувалися під час чисельних ярмарок та національних свят. Аматорський театр набув свого розвитку на початку 19 століття, коли у

Гімназії вищих наук студенти почали ставити сценки античних драматургів та твори сучасників. Достеменно відомо, що Микола Гоголь блискуче впорався із жіночою роллю Простакової у комедії Фонвізіна «Недоросль». Активними учасниками ліцеїстської театральної трупи були Нестор Кукольник та Євген Гребінка. Причому автор романсу «Очи черные» мав непересічні акторські здібності...

Фундатором професійного театального мистецтва в Ніжині стала видатна українська актриса, перша народна артистка СРСР Марія Заньковецька. Ще у 1905-1907 роках вона створила і очолила напівпрофесійну стаціонарну театральну трупу, яка давала вистави на сцені Ніжинського літнього театру. У 1918-1922 роках діяв Ніжинський народний театр, згодом його змінила Ніжинська державна драматична студія.

Професійний театр, який тепер відомий як Ніжинський державний академічний український драматичний театр імені Михайла Коцюбинського, був заснований у жовтні 1933 року. Відкрився театр 6 лютого 1934 року виставою «Украдене щастя» Івана Франка. За роки існування театр очолювали: народний артист України Б.Луцицький, заслужений артист УРСР І.Бровченко, Я.Юдицький, В.Аверченко та інші. Нині театральний колектив очолює заслужений працівник культури України Юрій Муквич. У виставах Ніжинського театру брали участь народні артисти СРСР А.Бучма та Н. Ужвій, співали народні артисти СРСР М.Литвиненко-Вольгемут та І.Паторжинський, народні артисти УРСР О. Петрусенко та М.Донець.

Ще однією особливістю Ніжинського театру було те, що він тривалий час не мав свого приміщення, своєї сцени, і лишався єдиним на теренах України державним мандрівним (чи то – пересувним) театром. І лише на початку XXI століття театр отримав власне приміщення. Завдяки зусиллям нашого земляка, Голови Верховної Ради України Івана Плюща, урочисте відкриття сучасної театральної будівлі відбулося 8 березня 2002 року.

Хочу ще повідомити поціновувачам театального мистецтва, що Ніжин - батьківщина двох народних артистів СРСР, - Марка Бернеса та Еліни Бистрицької.

«Навіщо ж такий задовгий екскурс в історію?» - передбачаю твоє запитання, шановний читачу, адже мова мала йти про режисера Германа Архипова, як це проанонсовано у заголовку... Це передусім для того, щоб ви вжилися в атмосферу та устої провінційного театру, у якому довелося працювати режисеру, а також спізнали запити, уподобання та смаки глядача, які Архипов мав задовільнити...

Але почнімо з головного. Тезово це можна сформулювати так: «Театр у провінції чи провінція у театрі». Цілком поділяю думку режисера О.Богомазова, що «театр – це релігія міста». І її, цю релігію, сповідують тисячі горожан. Провінційним театрам набагато важче ніж столичним. Адже публіка тут одна й та ж сама, тому її любов треба постійно завойовувати. Формується так званий «свій глядач», який не лише прагне задовольнити власні естетичні смаки, а й стимулює творчу активність театральної трупи, адже на «прохідні» спектаклі він просто не йде. За словами художнього

керівника Ніжинського академічного драматичного театру, заслуженої артистки України Алли Соколенко: «Найголовніша складова успіху вистави, це процес взаємопроникнення актора у глядача і глядача в актора. Ви помітили, що зала нашого театру надзвичайно камерна, лише 300 глядацьких місць. Тут усе поряд, актор – глядач, усе як на долоні... А тому кожен спектакль, це перевірка актора не лише на професійність, але й на людяність. «Свій» глядач надзвичайно чутливий до фальші та позерства, адже він знає актора роками і не лише на сцені, але й в побуті. А тому викладаємося сповна...». Саме це й стимулює тих, хто працює в театрі й уболіває за те, щоб театральна творчість сприяла забезпеченню духовних потреб публіки. Така готовність до творчості і зумовила появу у периферійних театрах талановитих акторів та режисерів. Тож саме поняття «периферійний театр» стає дещо умовним. І як підтвердження наведу думку народного артиста України В. Селезньова: « поняття «провінційний театр» має не географічний, а суто мистецький вимір».

Як відомо, ХХ століття слушно назвали «століттям режисури». Режисура у цю епоху перебрала на себе роль світоглядного, філософського базису. Саме режисер стає будівником театру, проповідником його художньо-естетичної віри. Цікавий режисер – потужний стимулятор творчого розвитку і театру, і актора... Таким режисером для Ніжинського академічного драматичного театру став Герман Архипов. Ніжинський глядач прийняв і полюбив його.

Я не випадково назвав свій розділ «Ніжинські вакації Германа Архипова». Застаріле слово «вакації» дослівно означає «канікули», або ж «перерва в роботі». Саме перервою в роботі найбільш точно можна означити той стан, у якому Герман Архипов перебував, прибувши до Ніжина. Його знайомство з акторською трупю Ніжинського драматичного театру відбулося в квітні 2010 року, коли на запрошення своєї однокашниці по Дніпропетровському театральному училищу, а згодом художнього керівника Ніжинського драматичного театру імені М.Коцюбинського, Алли Соколенко, Архипов приїхав на прем'єру драми М. Себастьяна «Безіменна зірка». Спектакль сподобався. Сподобалися і актори, які були задіяні у драмі. Склалися дружні стосунки і з директором театру Юрієм Муквичем. Архипову імпував цей енергійний чоловік, в минулому військовий, у якого все мало бути в ідеальному порядку. І приміщення театру, і актори, і репертуар... Муквич відродив театр з руїни, а тому це стало справою його життя. Маючи непересічний акторський хист, граючи на сцені, він добре розумів, що значить для театру мати свіжу, оригінальну режисерську ідею, нове бачення буття. За філіжанкою міцної кави і зародилася їхня дружба. На той час театр покинув головний режисер, залишивши незавершеними два спектаклі... Саме тоді Архипов і підставив своє плече. Енергійний і водночас вдумливий, з добрим естетичним смаком і тонким почуттям гумору Герман Архипов полонив ніжинських акторів оригінальністю своїх суджень, а ще нетрадиційністю режисерських рішень. Молоді актори довірилися режисеру, і це гарантувало у подальшому успіх їхньої роботи.

З приходом до театру Г. Архипова змінилася репертуарна політика трупи. Акцент було зроблено на сучасність, на проблеми сьогодення. Архипов у своїх постановках до краю загострював морально-психологічний конфлікт персонажів твору і змушував акторів самотужки шукати вихід із ситуації, що склалася, залишивши режисеру право на корекцію такої органічної поведінки героїв.

Герман Борисович поставив на сцені Ніжинського академічного драматичного театру імені М. Коцюбинського п'ять вистав: трагікомедію на дві дії з антрактом «Стриптиз» за п'єсою Володимира Морданя «Ніч святого Валентина», прем'єрний показ вистави відбувся 10 квітня 2011 року; казку для дітей «Абрикосове чудо», де Архипову, окрім режисури та сценографії, доводилося опікуватися проблемами сценічних костюмів та музичного оформлення вистави; комедію на дві дії «А ми Вас обдурили... або Lesbiyanki. Net» за творами Наталки Уварової «Шахрайки» та Наталки Коломієць «Одного дня на комунальній вулиці...», прем'єра вистави відбулася 26 березня 2012 року; комедію на дві дії «Пробач мені... або замовляю любов» за п'єсою Тетяни Іващенко, прем'єрний показ спектаклю - 26 жовтня 2012 року, та ліричну драму на дві дії «Остання любов Тараса Шевченка або Грішниця» за твором О.Забарного «Грішниця», де Герман Архипов виступив як художник-постановник вистави. Прем'єра твору відбулася 9 березня 2014 року. Зупинюся на кожній з цих робіт більш детально...

Сюжет трагікомедії «Стриптиз» до банальності простий... Сімейне життя подружньої пари бізнесмена Ігора та його дружини Олександри тріщить по швах, подружжя переживає кризу. Події розгортаються у ніч Святого Валентина: флірт, сварка, чоловік їде з дому, дружина ж, щоб викликати у чоловіка ревність, замовляє стриптизера, натомість приїздить колишній однокласник Валентин, який все життя кохав Сашу, повертається чоловік, приїздить із-за кордону донька, разом із нею повертається сенс існування для жінки.

Така простота сюжету і будденність теми аж ніяк не применшує її актуальності. Адже те, що відбувається на сцені до болю знайоме глядачам... Ну яка сім'я не переживала кризу почуттів? Хто з чоловіків не ремствував на будденну прискіпливість жінок? Хто із жінок не згадував своє перше кохання? Саме на цій вседоступності теми, її зрозумілості глядачем, і побудував свою режисерську концепцію Герман Архипов. Він відійшов від тексту оригіналу п'єси... У своїх діалогах він змусив акторів говорити про речі серйозні крізь призму комедійності, а про речі смішні – без жартів. Глядач усе розумів, бо ставав співучасником дійства, адже кожен накладав ситуацію, яка розігрувалася на сцені, на власне життя і радів з того, що це вже минуло, або ж відбулося по-іншому. Осмислюючи сценічний простір, Герман Архипов, на мою думку, знайшов геніальне вирішення. Усі меблі багатого будинку подружжя він підвісив до стелі. Хиткий стіл, хиткі крісла, хиткий диван, який більше схожий на гойдалку, аніж на подружнє ложе... Все в цьому світі хитке й нестабільне: хитка любов, та й, власне, саме життя.

Справжнє лише те, що відбувається на землі, те, що має під собою ґрунт. Прекрасні декорації вистави допомагають грати акторам і сприймати цю гру глядачам. Ось чому жарт головного героя п'єси: «Міняю 40-річну жінку на дві по 20» викликає сміх у залі. Глядачі заколихані світом, що позбавляє їх змоги осягнути реалії буття. Вони мешкають у казці, де все відбувається за бажанням... Але ж так не буває! Це – гра! Це – фарс.. Та коли усе має закінчитися, зникнути, загинути – любов, стосунки, сенс життя – тоді меблі з гуркітом обриваються і стають на підлогу. У цьому дійстві і герої, і глядачі сахаються, розуміючи, що у житті всьому є межа. А любов вимірюється не кількістю грошей та подарунків. Глядачам стає зрозуміло, що цей спектакль не про роздягання (хоча і воно було присутнє), а про стан душі, про оголені моральні та життєві проблеми, про подолання кризи в особистісних стосунках. Окрик доньки зупиняє головну героїню, яка вже готова розпочати нове життя. І все починається з початку...

Та Архипов не був би самим собою, коли б не вигадав зовсім іншого фіналу. На сам кінець з'являється замовлений стриптизер, який, попри всі умовляння жінки піти, вирішує відпрацювати подвійний тариф, і не була б то комедія, якби фінал не був щасливий. Актор показує глядачам справжній стриптиз, з роздяганням догола..., зал шаленіє. Такої відвертості глядач не чекав. Щоправда, на затемненій сцені, під швидке блимання софітів та ритмічну музику до пуття розгледіти нічого не вдається, але така відверта сцена оголення вражає. Під час гастролей театру у Смоленську (Росія) «Смоленська газета» за 14 квітня 2012 року № 40 (918) писала, що «увечері 12 квітня великий зал драмтеатру був зачарований головною героїнею вистави «Стриптиз» у виконанні заслуженої артистки України Алли Соколенко. А ефектне закінчення вистави глядачі вітали стоячи. Жіноча частина аудиторії – а вона більш численна і чуйна - зустріла фінальний стриптиз таким вибухом тріумфу, що будь-який скептик зрозуміє: смоленським чоловікам над своєю чарівністю ще працювати й працювати».

Як висновок: оголити тіло не проблема, значно важче оголити душу і зрозуміти, що пошук щастя починається із пошуку себе. Доказом цього є зізнання головного редактора районної газети «Жыцце Полесся», яка писала про гастролі Ніжинського театру в Мозирі (Білорусь): «Вистава мене багато чому навчила і підказала: щасливий не той, хто таким видається, а той, хто таким себе почуває». Ну що тут ще додаси..., хіба що ось уже більше трьох років дебютний спектакль Германа Архипова у Ніжинському театрі з успіхом іде на театральній сцені.

Свій сімдесят дев'ятий театральний сезон актори Ніжинського українського драматичного театру імені Михайла Коцюбинського розпочали прем'єрою вистави «А ми вас обдурили..., або Lesbiyanki. Net» знову ж таки у режесерській постановці Германа Архипова. Театральні проекти цього непересічного столичного режисера любить і цінує ніжинський глядач. Що саме зачіпає у його режесерській манері? Чим же «бере» Архипов глядача? Перш за все, оригінальністю сценічного мислення... Архипов не боїться експериментувати над проблематикою нашого сьогоденного буття. Він

стирає кордони між соціумом і театральною сценою. Режисер усі гострі проблеми сьогодення концентрує у своєму творчому задумі й залучає до їх вирішення не лише акторів, але й глядачів. Зачасту останні виявляються неготовими до цього. Адже вони прийшли до театру перепочити від стресових буднів, аж раптом зі сцени їх накривають ті ж проблеми, що доводиться вирішувати в реальному житті. Саме тут і спрацьовує режисерський задум. Глядач, спираючись на власний досвід, перймається конфліктом і шукає шляхи вирішення проблеми, яка розігрується на сцені. Отож, він стає співучасником дійства.

Відомий український режисер Алла Рибікова в одному з інтерв'ю досить влучно зауважила: «Театр – це місце, де людина отримує можливість не втрачати свою людську подобу». І це справді так. Нинішній соціально гострий час щоденно ставить перед людиною (глядачем) усе нові життєві проблеми для вирішення яких потрібні не лише сили фізичні, але й сили духовні. Саме театр мобілізує ці сили у людині. Він не лише розважає, а й навчає, розвиває. Необхідно навчитися відпочивати, думаючи... Ефект проживання тієї чи іншої життєвої проблеми людиною можливий лише в театрі і його ні з чим не можна порівняти. Сучасний театр цікавий тим, що він може про щось сказати, щось актуалізуват. Саме цим і пояснюються постійна увага молоді до режисерських проєктів Германа Архипова. У його спектаклях глядачі знаходять відповіді на хвилюючі питання, вони мають змогу емоційно наснажитись, зрештою, тут їх не повчають і не змушують перейматися якимись ідеологіями.

Не стала винятком і нинішня прем'єра. Вона почалася ще до того, як відкрили завісу... Глядач сидить у залі, спілкується. До початку вистави ще є час... Та раптом помічаємо, що до звичного вже гамору глядацької зали додаються нові, незвичні звуки: гул двигунів, гамір юрби, оголошення про відліт, про відміну рейсу, про зустрічаючих та від'їжджаючих. І все це спочатку не гучно, а потім усе гучніше й гучніше вривається у наше довкілля, приглушуючи наші голоси й перебиваючи... Ще мить – і ми вже не глядацька зала, а зала міжнародного аеропорту. І ми теж на когось очікуємо, когось проводжаємо. Ми стаємо співучасниками дійства й уже адаптовані до нових подій.

У режисерській манері Германа Архипова дуже багато символіки. Він справжній майстер художньої деталі. Із перших хвилин прем'єрного спектаклю глядач потрапляє в квартиру, де мешкають головні героїні п'єси. Дивує, що все у цій квартирі: стіни, меблі, ліжка - зроблено із картонних коробок. Саме з таких, у яких на задвірках мешкають безхачченки. На сцені сотні коробок, як символ тимчасовості, непостійності нашого життя... Немає стабільності, сталості... Немає майбутнього. Події відбуваються у Києві, у наші часи. Герої живуть у коробці, на ній розчавлені проблемами мегаполісу. Сюжет п'єси по-комічному реальний: дві подружки, щоб якось вижити й позбавитись фінансових проблем, погоджуються з пропозицією інтернет-сайту і оголошують себе лесбіянками. Вони намагаються таким чином ввести в оману американську пані українського походження, яка обіцяє лесбійській

парі у спадок передати мільйон доларів... Що з того вийшло? Не хочу тебе, читачу, позбавляти насолоди переглянути цю виставу. Зазначу лише, що все закінчилося «хеппі ендом».

Передбачаю, шановні читачі, що дехто з вас скептично зауважить про те, що режисер-постановник спекулює вже на доволі заїждженій темі сексуальних меншин. Не вводьте себе в оману. Це лише привід означити значно серйозніші теми, такі як: самотність людини у суспільстві, процеси глобалізації, соціальна невлаштованість молоді, проблеми великого міста й «маленької» людини, проблема духовності людини, одвічна тема кохання, зрештою, найголовніша – тема батьківщини й нашого історичного коріння. Попри всю вагомість, проблеми вирішуються досить таки оптимістично й весело. Адже за жанром прем'єрна вистава анонсована як комедія.

Хочу відзначити велику увагу режисера Германа Архипова до художнього тексту. Це ще одна складова його творчої манери. Якщо на початку спектаклю усі актори говорять російською, широко використовуючи сленг та арго, то у фіналі вистава іде добротною українською мовою. Саме рідною мовою говорять актори про найсокровенніше: материнську любов, батьківщину, рідну оселю, освідчуються у коханні. І це життєстверджуюче переконання, що рідна мова зрештою відродиться у русифікованих мегаполісах, надзвичайно оптимізує і підсилює фінал вистави. А ще режисер уміло адаптує мову героїв до сьогодення. Юнаки й дівчата у глядацькій залі добре розуміються на тому, про що говорять на сцені. І хочу наголосити, що режисер наклав жорстке табу на вульгаризми та мат, який так популярний сьогодні у творах багатьох «богемних» літераторів.

Художній керівник Національного театру імені Лесі Українки Михайло Резнікович в інтерв'ю «Україні молодій» сказав: «У Польщі, в Німеччині є взагалі нещадні п'єси, що стосуються нинішніх актуальних проблем суспільства, які хвилюють кожного з нас. В Україні, на жаль, таких майже немає. Але попит на них уже сформувався». І це абсолютно правильно. Театр завжди був «дзеркалом життя», тож потреба у переосмисленні сьогодення зростає й актуалізувалась. Пересічний глядач чекає на п'єси, які висвітлюють «больові точки» суспільства. А тому прем'єра у Ніжині мала гучний успіх у глядача.

І зрештою про найголовніше... Деякі скептики з числа «театральної еліти» говорять, що у провінційних театрів немає майбутнього. Мовляв, кращі вихованці театральних закладів лишаються у столиці або ж у великих театральних центрах – Харкові, Львові, Одесі. Там школа, там традиції, там прогрес... Не заперечую. Але існує в акторській професії таке поняття, як «служу»... Віддавна говорили: «Я служу у такому то театрі». Не працюю, а саме служу. І це дієслово «служу» - ключове у акторській професії. Актор служить театру, мистецтву, глядачеві, народу, державі, хоч якби пафосно це не звучало. І саме ця відданість своєму театру і своєму глядачеві справді здатна творити дива. Герман Архипов до участі у своєму новому спектаклі залучив наймолодший склад акторів Ніжинського драматичного театру. І вчорашні випускники театральних вузів та училищ не підвели. Вони

насичили виставу своєю енергетикою, оптимізмом, куражем (у кращому розумінні цього слова). Музика, хореографія, світлові ефекти – все це в повній мірі працювало на виконання режисерського задуму, на виконання «надзавдання» спектаклю. Режисерські настанови для молодих акторів не були марними. Прем'єра мала успіх.

Щоправда, не обійшлося і без «скандальних» сцен... Уміння спровокувати глядача якщо не на скандал, то принаймні на активне і небайдуже обговорення, - одна із складових творчої манери Архипова. Він не уникає конфліктності, він її провокує. Для прикладу, як вирішити на сцені сексуальні проблеми? Адже вони одні із домінуючих у лесбійських стосунках... Тільки через них стара пані зможе перевірити і повірити у щирість дівчат. Архипов вирішує це питання просто і оригінально. На сцені перед глядачем з'являється душева кабінка, до якої входить оголена головна героїня. У залі шок, який змінюється на еротичне збудження, коли героїня під легку музику починає митися, а насправді танцювати. Глядач відчуває близьку присутність молодого оголеного жіночого тіла, воно хвилює його ..., проте, нажаль, нічого не можна розгледіти. Кабінка наповнюється піною, добре виставлена підсвітка дозволяє побачити лише певні фрагменти: оголене плече, руки, що живуть музикою, ноги, які творять якийсь дивний манливий танок, а ще краплі води на склі кабінки, які нагадують чи то дощ, чи то сльози за такою безтурботною юністю... Музика стихає, гасне світло у душовій, а уява глядача ще продовжить творити такі звабливі картини еротики. І якимось зовсім нове естетичне почуття вкрадається в загальну емоційну сферу спектаклю..., посилюючи її, роблячи її по-особливому інтимною. І у правдивість дії вірить уже не лише стара пані, а й уся глядацька аудиторія. Ось вам і нестандартність вирішення проблеми. Ось вам і Архипов із його «еротичними замальовками» життя.

Психологи твердять, що у сучасній молоді активно розвивається «кліпове мислення», і це результат глобалізації суспільства й усіх її складових: Інтернету, ставлення до соціуму, невігластва тощо. Наслідки впливу так званої «інтернет-культури» доволі швидко даються взнаки, звідси – стереотипне мислення, «есемесність» у спілкуванні, суттєве спрощення багатьох етичних принципів поведінки тощо. Цілком зрозуміло, що усі ці явища не можуть не турбувати. А тому у нагоді стане театр, який уміє викликати в молодого глядача емоцію, схвилювати та вразити його. Але потрібно, щоб цей театр був сучасним і за змістом, і за репертуаром, і за режисурою, і за технічним оснащенням. Саме такий театр і прагнув створити у Ніжині Герман Архипов під час своїх театральних вакацій.

Свій ювілейний 80-й театральний сезон колектив Ніжинського українського драматичного театру імені М. Коцюбинського відкрив прем'єрною виставою Тетяни Іващенко «Пробач мені..., або Замовляю любов» у режисерській постановці Германа Архипова. На спектаклі була присутня автор твору. За жанром прем'єрна вистава – комедія. Трагікомічна ситуація інтерпретована як весела буффонада. Багато музики і танців. Драматична тема жіночої самотності і чоловічої зрадливості заховалася за

дотепними жартами і майстерною грою акторів. Сюжет простий і зрозумілий глядачеві. Кожна жінка, особливо якщо їй за сорок, мріє хоча б про один день щастя: чистого, безтурботного чи навіть божевільного щастя... Щастя бути коханою, бажаною, особливо, коли почуття самотності з'їдає з середини... І ось в такий момент вона йде на відчайдушні кроки. Скільки коштує любов, і чи можна купити її за гроші, чи це всього на всього самообман і пастка аферистів? Любов безцінна, бо вона дарує людині сенс життя, бажання жити і надію на щастя. Так, взявши за основу комедійний сюжет, Герман Архипов у своїй режисерській концепції переосмислив його по-новому і надав спектаклю філософського підтексту, змушуючи глядача осягати почуття любові як найвищий сенс людського буття. У своєму сценічному вирішенні Архипов у прямому розумінні поставив головних дійових осіб на шахівницю і змусив обіграти кожен життєву ситуацію, змальовану у сюжеті вистави, як вдалий чи невдалий шаховий хід. Були у цій театралізованій партії і свої пішаки, і свої королеви.

Театралезнавець Алла Підлужна у своїй рецензії на спектакль («Страстный бульвар 10». Выпуск №6 (156), 2013, Россия) дуже точно означила головну ідею авторської концепції -- «Жіноча вісь кохання». Наскрізню дію цієї п'єси можна визначити як втечу у кохання. Від самотності, від розчарувань, від надлишку почуттів, які терзають жіночу душу. Віра (заслужена артистка України Алла Соколенко) живе у своєму вимірі, у своїх вибудованих життєвих параметрах, як раптом на очі потрапляє газета із оголошенням інтимного характеру, і в ту ж мить жінка перетворюється на мисливця за пригодами, вона замовляє собі чоловіка для кохання. З'являється молодий, красивий, самовпевнений Кирило (Олександр Радіонов), і виникає щось схоже на удаване кохання. Та це все ілюзія, гра, міт... Розіграш багатих жінок, що старіють. Гіпертрофована шахова дошка посеред сцени, це - сценічний майданчик, на якому усе відбувається. Коли ж дійство доходить до свого завершення, до фіналу, і стає зрозумілим, хто переміг, а хто програв, шахівниця складається, піднімається догори, скидаючи з свого поля недолугих гравців. «Fenita Iya comeday» -- гру закінчено...

Цілком поділяю думку Алли Підлужної, яка зазначає: «Створюючи образ молодого жигало з пізнаваними рисами кримінального відтінку, такого поширеного нині, Герман Архипов раптом знаходить в сучасній п'єсі чехівський мотив і розвиває цю тему, навіть вводить у сюжет спектаклю декілька чехівських фраз. Так, далека від сьогодення, довірлива і щаслива від самообману Віра стає за світосприйняттям схожа на Раневську, героїню «Вишневого саду», а сучасний жигало уявляється сьогоденним Лопухіним, своєрідно трансформуваним світле почуття кохання. Вистава, яка лишала примарну надію на щастя, не дає їй право на існування. Як і у відомій п'єсі, тут доводиться рубати вишневий сад у душі». Звершуючи аналіз чергової непересічної роботи талановитого режисера, хочеться відзначити, що вдумливе прочитання тексту, висока метафоричність у сценографії та міра

художнього смаку тонко передавали колізії сюжету і зробили виставу по-справжньому цікавою.

І, зрештою, про «крайню» роботу Германа Архипова у Ніжині. «Чому саме про крайню?» -- передбачаю твоє здивування, шановний читачу. Та тому, що слово «останню» тут виглядає недоречним. І не тому, що вражає своєю приреченістю, а тому, що етимологічно не відповідає дійсності... Керівництво та актори театру сприймають режисерські роботи Германа Архипова як новаторський поступ, як освоєння нових проблем і творчих горизонтів, як бажання знайти щось нове, нетрадиційне, самобутнє... А тому існує стійка переконаність, що кращі роботи цього режисера на сцені Ніжинського академічного ще попереду. Але повернемося до прем'єри...

Лірична драма «Грішниця» написана ніжинським письменником та науковцем Олександром Забарним на основі тривалих студій над реальними архівними документами та спогадами сучасників Тараса Шевченка. Це невігадана історія про стосунки великого Кобзаря зі звичайною дівчиною з-під Ніжина, служницією Лукерією Полусмак, про останнє у житті кохання Тараса. Лукерка знехтувала ним... На останку свого віку, як грішниця на прощу, ходила вона слідами генія і вклонялася людині, яка чи не єдина любила її з усіма чеснотами та вадами. «А чи любила його я?» -- це риторичне запитання не дає спокою героїні, автору ліричної драми, режисеру і художнику-постановнику... Воно змушує нас задуматись над тим, чи любили ми коли-небудь правдиво, без вигоди, без задоволення власної гордині?... Відповідь глядач знаходить, переглянувши (точніше переживши) виставу ніжинського театру «Остання любов Тараса Шевченка, або Грішниця». Герман Архипов став художником-постановником цієї драми. Після трьох комедійних вистав на ніжинській сцені довелося переосмислювати драму. Треба було шукати сценічне вирішення, змінювати часопростір... Вистава була динамічною, з великою кількістю дій, емоційно насиченою, з масовими сценами, вокальними номерами та хореографією... До того ж широко використовувався епістолярій та оригінальні твори Шевченка. Отож, думати було над чим...

Режисер-постановник вистави, художній керівник театру, заслужена артистка України Алла Соколенко поставила п'єсу дуже тактовно: без хрестоматійного пафосу і цинічного смакування, яке ми часом бачимо в телевізійних і театральних версіях. І тому у неї вийшла вистава про любов як нездійснену, недосяжну мрію. Щоб загострити інтригу, Герман Архипов пропонує вдатися до використання вірша-епіграфа, який він розміщує у проспекті-програмі прем'єрного спектаклю. Поезія Лариси Журенкової з рядками: *«І що у тій Лукерці він шукав: такаж пісна була і неохайна... ну свіжа..., ну юрлива..., молода. Йому б - до пари, а вона... звичайна»*, змусила глядача ще до початку вистави задуматися над цим питанням. І власне сама вистава стала пошуком до вирішення проблеми: чому ж усіма любимі люди завжди самотні? Щодо сценічного вирішення цієї проблеми Аллою Соколенко та Германом Архиповим інформацію можна прочитати у рецензіях Надії Онищенко (газета «Слово Просвіти» № 13(753) від 3-9.04.14

року, с.14) та Ірини Андрійко (газета «Вісті» №13 (975) від 23.03.14 року, с.3). Зокрема пані Ірина пише: «Художником-постановником вистави став Генріх Архипов. Він – наче ювілір, який робить огранку, щоб вставити коштовний камінь (тобто текст) в дорогоцінну оправу. «Оправа» А. Соколенко і Г. Архипова викликає захоплення, здивування, задоволення, демонструє гарний смак. Незвичний мультимедійний початок – на великому екрані відеоряд з церквою і Лукерією Іванівною, що прийшла на прощу і розпочинає свої спогади, які щоразу «оживають» на сцені як знаменні дати її життя – зустрічі з Тарасом. Незвична й презентація листування Шевченка та його друзів – глядачеві дозволяється не лише почути ці листи, але й прочитати самому завдяки мультимедійній проекції на екран, долучившись таким чином до справжніх архівних документів Кобзаря. Дуже потужна кінцівка спектаклю, коли головна героїня з екрану оживає, виходить із зали на сцену і розстилає величезний самовишитий весільний рушник і кається, кається, кається...»

Серйозна драматична основа п'єси надихнула акторів-виконавців на особистісне вирішення характерів літературних героїв і в цьому їм дуже допомогли декорації. Природнім і по-людськи добрим вийшов Тарас Шевченко (Андрій Буняєв). У стишений задумливий темпоритм гарно вписувалися відеовставки і майстерно намальований задник сцени. Глядачі впізнавали ніжинські та канівські краєвиди, на тлі яких немолода вже Ликерія кається у своїй провині перед Тарасом. Сердечна драма Кобзаря, через яку він так і не став на весільний рушник, вилилась в оригінальні поетичні рядки. Шевченкові вірші, майстерно вмонтовані в канву сюжету драми, лише підсилили сприйняття твору, стали своєрідною кульмінацією у багатьох авторських монологів.

І трохи про символи. Ну куди ж Архипову без них... За задумом автора значна частина дії спектаклю відбувається біля могили Кобзаря над якою височить хрест. Цей хрест набуває символічного значення..., хрест на мріях, хрест на коханні, хрест на долі. Архипов не згоджується із таким трактуванням... Хрест пригнічуватиме і глядача, і актора, він тяжіє над сценічним простором..., зрештою, він зайвий у побутових сценах. Яке ж вирішення? Як завжди у Архипова до геніальності просте... Хрест присутній у діях, але він з'являється лише тоді, коли це необхідно за режисерським задумом. Це – частина віконної рами, яка дякуючи підсвітці перетворюється на хрест. Уявіть, на фоні багряного вікна-хреста Шевченко читає свій останній монолог, він розпростер руки ... і перед глядачем уже не поет, а розп'ятий Хрестос. Зал завмирає, він осмислює і сприймає динаміку епізоду..., а потім ще довго не відпускає актора зі сцени. Ось таким постав Кобзар у сценічному вирішенні Германа Архипова.

Вакації закінчуються. Час повертатися до столиці... Як завжди, після добре зробленої роботи, режисера не полишає легкий смуток. Сумно полишати театр, у який вклав стільки енергії та душі, прощатися із акторами, які ще вчора дослухалися до кожного твого слова, намагаючись зрозуміти усі нюанси твого режисерського задуму, прощатися із містом, у якому тебе вже

пізнають і, вітаючись, бажають успіху. А попереду нова робота, нові проекти, нові тривоги і піклування... Час їхати.

А втім життя летить стрімко. Вже у жовтні місяці стрічатимемо Германа Архипова, як члена журі Міжнародного театрального фестивалю жіночої творчості імені Марії Заньковецької. Ось уже четвертий рік поспіль Архипов приїздить на фестиваль до Ніжина. Цього року це театральне дійство буде проводитися вже у десяте. За роки існування фестивалю більш як сімдесят театральних колективів з України, Польщі, Білорусії, Росії подарували ніжинському глядачеві свої вистави, енергію свого серця, творчий неспокій своєї душі. І кожного разу, коли ведучі фестивального дійства оголошували склад журі, Герману Архипову ніжинські глядачі влаштовували овацію. Згодьтесь, це про щось говорить...

Відшумлять аншлаги чергового фестивалю. Згасне рампа, спорожніє сцена... Розійдуться по домівках глядачі, несучи у серці те тепло зустрічі з прекрасним, яке щедро дарував їм театр. І знову настане очікування ... очікування нової зустрічі, нової прем'єри Германа Архипова, яка знову змусить шаленіти уяву, напружено працювати душу та вирувати емоціям. Адже кращі спектаклі ще по-переду...

*Олександр Забарний – декан філологічного факультету
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.*